

vašar u belim brdima

(odlomak)

mihajlo dušan benka

vinja popuštala, ili se ona nekom drugom bila uvukla u glavu. To su osetili moji konji. Probudili su se i povadili svoje tvrde oči, a donosili su još gomile očiju s tavana u kablovima i puštali su da mi njihove nakazne oči u rojevima zuje oko tela opisujući strašne putanje, neprijatne i uperene protiv svih mojih čula. Da mi još više napakooste, dozivali su neke svoje prijatelje da sve to posmatraju i pričaju, kada se vrati kući, kako sam bio smesani. Pretila mi je opasnost da se više nikada ne probudim, ali mi je neko u tim poslednjim trenucima već pomagao:

Vrata na štali su se otvorila, naglo su izletela iz šarki i nestala. Moj spasilac uleće s belom mrežom i trči levo-desno, leti gore-dole po štali i hvata izlude oči. Trpa ih u svoje džepove i zapisuje u notes. Kroz otvor gde su visila vrata vidim belo nebo što se u levom uglu počinje rumeneti. Znam da će uskoro svanuti. Popisavši ih, on izleće napojle, a vrata se sama za njim zatvaraju.

Nastala je tlišina. I olakšanje. Treba da se opustim i budem zahvalan, ali to ja nisam nikada umeo. Sad nastupa drugi deo noći, u kojem treba da se pokaže kako i ja umem da vratim. Crna snaga više ne vlasti mnom, sada ja postajem crna snaga,

Čekao sam da se vazduh zgusne, uspava, da uspori naše disanje, a onda sam skočio kao da sam na sve zaboravio i drugim oštrim vilama nabadao sam teško konjsko meso kao seno, i komad po komad izbacivao kroz mali, otvoreni prizor na đubre.

Od divljeg rzanja i mog urlikanja budili su se svi u kudi. Gazdarica je s lampom, raščupana, gola i teška, trčala preko celog trena i pravila veliku galamu, sin i gazda su pucali iz pušaka još ni vrata na sobi nisu otvorili.

Do ujutru smo se umirivali, a onda smo svi, umorni i raštimovani, seli na konjsko đubre i uživali. Gazdarica je mislila da su nas napali oni divljaci sa severa, o kojima se u poslednje vreme pričalo, pa je preplašena, s puškom u ruci, kružila oko kuće i pretraživala svaki čošak ne bi li kojeg pronašla. Dok smo mi pili i rasterivali strah, ona nas je opominjala da se ne šalimo, kako je ona čula da su vrlo opasni i da će za koji dan i biti i pred našim prozorima.

Gazdaričine opomene su se obistinile. To su osetile i životinje. Čuli smo od radnika što su bežali pred njima kakvi su i šta radi. Samo se strovaljuju s visokih ledjenjaka, pričali su, kao prezrele kruške i kao najbrže ribe plivaju na kopno, goli, tanki, briži, oštiri i nepromišljenih pokreta.

Mi smo moralni, s kompletom pivnicom, da se povlačimo s ostatim narodom. Išli smo na jug, što meni nije odgovaralo. Osetio sam to po radu srca. Čelavko nije prestajao da pije i da se na smrt opija, a njegova majka je u žurbi i poslovima na njega zaboravila, pa sam ja smislio kako da prekratim svoje putovanje s njima i da okrenemo na istok, tamo je bilo, tada, još hladnije.

Tako se i dogodilo: Jedne noći sam spustio pijanog gazdinog sina, umesto u krevet, u bunar. Vikaо je li grdo, nije se tome nadao, bilo mu je žao što sam mu prekinuo sladak život. U bunar sam mu spustio sve njegove stvari, nekoliko buradi piva, karte, da se karta, ako mu ko nađe, i pozdravio se s njim. Kada sam se udaljavao od kolone, pomislio sam da mu možda neće biti loše.

U to sam se uverio kada sam posle nekoliko dana neprekidnog puta ponovo čuo njezin glas, njegovo zadovoljno mljackanje i uzdisanje.

— Imao si pravo, nije nam loše; ja i ti bilo gde da krenemo, neće nam biti loše. Ali, moraš priznati da je na starom mestu ipak bilo bolje.

— Nije bilo.

— Jeste, jeste. Bilo je, kako nije. Tamo sam mogao i da se oženim...

— Možeš i ovde, samo ako ti se dopadne koja.

— I to što kažeš, možda će i naći koja. Dolazio bi i izvaljivao se na zadnje sedište, kao nekada. Konji su kaskali i hladili ugredjanu krv od napornog puta. Ja i on smo časkali. Na belom horizontu se pojavila kolona žutih latalica. Imali su predvodnika, a kolona je išla kao što lete divlje patke, u obliku slova V. Predvodnik je uvek bio najmanji u koloni, najprovidniji, ali i najveštiji u pronalaženju puteva. Nikada im nisam presekao put.

— Ajde, eno vidiš tamu, skači i stigni ih, inače će ti pobeci. Tamo ćeš ti pronaći tvoju ženu. Javili su mi, ne brini.

Skočio je kao oparen i trčao prema mom prividjenju, dižući visoko ruke i mašući u znak pozdrava i zahvalnosti.

1

Imao je srce veliko kao Sunce, kada se poklonio predvodniku. Predvodnik je zaustavio kolonu i svakom stavio na otvoren dlan deo plemenite topote izvadene iz čelavkove pijane utrobe. Žute latalice, pogledavši očima vodu što je visila nad njima i previrala, snažno su zatvorili šake i smrvljenu, poklonjenu toplotu ubacili u usta. Dok se teška Sunčeva svetlost razlivala među njihovim Zubima, čelavko je tražio svoju ženu. I kada ju je našao, na narod se spustio crni talas u kojem smo se svi izgubili. Glasovi, prelamani krtom strukturu vode, putovali su prema višim sferama, gde se sve iznova dovodilo u prvobitni red. Tek onda bismo krenuli dalje.

Bežeci ispred gazdaričine potere i ispred divljaka sa severa, naišao sam, sasvim slučajno, usred ledene pustinje, na vašar. Posmatrajući žene što su natovarene gazile sneg, pomislio sam da se radi o bežanju ispred severnjaka, ali kada sam se bolje zagledao u duge, raspuštene kose devojčica i starih žena, u nabrekle dojke, u bela lica negovana sirom i snegom, posumnjao sam u zaključak. Mnoge su podsećale na gazdaricu kada mi se prvi put pojavila u snu: iz bradavica su joj kapale ljubičaste kapi, u pravilnom rasporedu padale su na okrugli stomak i Venerin breg, pretvarajući se u svilenkastu belu paru. Skidao sam tu penu drvenim nožem za skidanje pene s krigle piva i mutio je u pivu dok nije dobilo boju čelika. Prvo sam dao da se napije ona, a zatim sam pio ja; dva nova mlaza su šiknula iz dojki, rasprskavajući se pri padu na bezbrojne kapi. Takve bradavice i dojke su imale ove stare žene i devojčice, pa sam pomislio da su neke daleke pretkinje moje bivše ljubavnice.

Na samom ulazu u dvorište bila je napravljena velika kapija od snega i granja. Na njenom vrhu, dugačkom pedeset metara, a širokom ne više od dvadeset santimetara, igralo je gostima vašarsku igru mnogo devojaka, različite visine i lepote. Igra se sastojala u tome što su niže devojke svojim tamnijim rukama opisivale kružnice, koje su se pojavljuvale kao smeđi obruci iznad Belih Brda. Visoke su veštим pokretima te kružnice spajale i privlačile ih plavim očima prema kapiji. Svako ko je ušao dobio je jedan splet kružnica i mogao je da radi s njima što god želi. Moji konji su ih pojeli, a ja sam pokušao da ih zaboravim, ali se nije moglo, pa sam ih omotao oko očnih nerava, jer je njima u stvari tamo bilo pravo mesto.

— Hoćeš li da mi prodaš bundu, daču ti, da se ne cenzamo, tri hiljade dinara, novih. Ovu tvoju bundu sam obećao svom mlađem bratu. On ti je drvošča, broji i zapisuje svo drveće u Belim Brdima koje treba da se posadi u sledećih dvanaest godina, a kako posao obavlja na vetrui, ja sam mu obećao da će mu baš ovu tvoju bundu pokloniti. Ili, možda, hoćeš da ti dam umesto novca jednog našeg slugu, mogu komšiju, ionako si sam. Komšija je na-

Bela Brda nisu ni bela, a nisu ni brda. To je ogromno snežno prostranstvo s po kojim brežuljkom i s ledenim morem, što ih okružuje s tri strane sveta. Napustio sam Bratislavu kao nekada ono selo; obleteo sam sve bratislavskie mostove s konjima i hladnim dnem Dunava krenuo prema Crnom moru, a i odatle dalje. To je on tako zahtevao.

Radio sam u jednoj pivnici nedaleko od raštrkanih naselja radnika što su punili lekovitu morskiju vodu u velike flaše i slali je brodovima koji su vrlo često stizali. Preko dana sam točio crno masno pivo, a noću raznosio pijane goste po okolini. Gazda mi je, po unapred skloprenom dogovoru, obezbedio sve uslove samo da bi me zadržao, jer su mu sin, jedan čelavi debeljak, i žena pripretili, ako me otpusti, da će i on zajedno sa mnom krenuti tamo odakle je znao da će se teško moći vratiti.

Njegova žena nije mogla bez mojih snova. Ona je sanjala isto što i ja. Otkako se rodila, nikada ništa nije sanjala, a kada sam ja došao, ona se ubaćila, već prve noći, bespredno, gola, u moj san i sanjala isto što i ja. Izvinjavala mi se, klečala na trnu, bacala se u vatru iz koje sam je vadio svu počernulu, samo da joj dopustim da sanjam isto. Ponekad sam je zaticao noću, kada smo bili bez snova, u pivnici, kako toči pivo i raznosi po stolovima. Na stolovima je bilo poslagano mnogo krigli, napunjene dopola, poneke prazne, poneke prepune, a hrana što je iznosiла iz kuhinje gubila je usput. Opornašala je čak i moje pokrete, palila cigaretu kao muškarac, išla u nužnik i mokrila kao ja.

Ja sam tih noći, srećan, sedao za sto, kao jedini gost, i dopuštao da me služi, kao da sam sâm sebe služio. Dao sam i noj da piye isto toliko koliko sam ja pio. Pre nego što su se gazda i njen sin probudili, odvodila me je na tavan i zavodila me.

Čelavka sam s ostatim pijanim gostima razvozio na saonicama kući. Kada smo se vraćali kući, umorni, ponekad krvavi, on je ležao na zadnjem sedištu i uzdisao, kao da je prizvao ledene duhove, a ja sam, znajući da me on ne čuje, razgovarao s belim prostranstvom.

Ratnici se u pivnici, ištovario sam pijanog čelavku i legao da spavam među konje. Ponekad je gazdaričina strast za mojim sno-

stradao, ali ako se ti odluciš, on će se vratiti, vratiće se, doći će on, samo ti reci.

— Da nije umro, možda? upitah bradonju s medvedim licem, koji mi je uskočio u saonice i nameravao da potera brže moje konje. Istrgao sam mu bić iz ruke i pripretio mu.

— Da li je umro ili nije umro, to nije važno, to se tebe ne tiče, daj bundu i sluga je tvoj, a ja bundu odmah šaljem po najmlađem bratu u Brdu. Znaš, ako on dobjije bundu, sve će konično krenuti, za jednu noć šuma će izrastti i ostariti. Shvataš... nedostaje samo tvoja bunda, treba sve tu da kompletiramo.

— Meni sluga ne treba, a ja nisam sam. Imam ja na salašu dve moje rođake i jednog dobrog prijatelja.

— Pa prodaj onda prijatelja, a i rođake. Meni rođake, a Njikoli prijatelja.

— A da li bi ti meni prodao jednu novu pivnicu sa ženom, jakom i zdravom, koju nemaš i za koju ne znaš kako izgleda? Mislio sam, ako pristane, onda će i ja možda nešto prodati, a ako ne pristane, daću mu bundu, a on meni slugu.

— Hoću, kako da ne. Na tri sprata pivnica iz Trnave s klupama od tamnog mermerna i ženom Rozačnjom. Za sto hiljadu.

— Dobro! Ja prodajem, onda, ko da više, svoje dve rođake i prijatelja. Idi i objavi.

Bradonja se popeo na postolje za licitaciju i započeo licitaciju. Ja sam doterao konje do postolja i ustao, da bi me bolje videli. Svet je upro oči u mene i slušao.

2

Mališan je prizivao svete sile da mu pogruđu. Ovoga puta nije uspeo da nas uhvatiti među redove. Poslednja nedovršena rečenica, iza koje je trebalo da se čuju moje reči i da on prati ceo tok licitacije, glasila je ..... Tu je zastao i osetio svoju zastrašujuću nemoc. Licitacija je tekla. Probudio je Natašu, dozvao Ivanu i njenu braću i svi su, u strahu, općinjeni blizinom kraja, legli u Natašin krevet; govorili su napamet pravila o ulasku i izlasku u tuđe život i smrti. Nevezta Ivanina braća su stalno grešila, tako da se stvorio nepregledni haos, u kojem je mališan, na momente, otkrivaо neke do tada nepoznate ključne tačke, ali je bilo kasno da ih ispitiva i uvrsti na prava mesta, jer se licitacija bližila kraju. Nataša je prva raširila svoje noge, zategla prepone i vratne mišiće. Zatim su to uradili i svi ostali. Napad propadanja u ništavilo se tako najblaže podnosti.

Nataša stara deset, Ivana sedamnaest, mališan tri godine. Svi su slabici i životi im se gotovo provide, ali su im snage za rad, bilo kakve vrste, neograničene. Svi zajedno vrede više od deset hiljada, a s porodicama, koje budu na putu do kupca izrodili, koštaju pedeset hiljada.

— Mogu li i konje sa saonicama da vam prodam?

— Konji, tri para i saonice, nove novcate, za dve hiljade. Ko da više neka nosi.

Prodao sam sve. Sve, i šume na jugu Bele Brda, koje nikada nisam video, a ni znao da postoje. Prodavao sam dotle dok sam mogao da izmišljam šta sve mogu da prodam. Kao i svi ostali što su prodavali.

Izmucen, poguren od težine novca u džepovima, prazne glave, jer sve što sam znao, sve sam im prodao i sve su kupili i platili, izgubio sam se u sumrak tog dana u velikim smetovima nepoznatog kraja, i u jednoj mekoj dolini bez svetlosti dočekao zor, prebrojavajući zlato i znojeći se od sreće što će moći uskoro sve to da potrošim.

Nekoliko nedelja sam prespavao u toj dolini. Niko me nije dodirivao vrhovima prstiju, iako je to bio nezaobilazan običaj pri ovakvim svetkovinama. Probudili su me mo-

ji vlastiti snovi: obrušavali su se u obliku kugli, velikih teških balona, flaša, metalnih čaršava za prostiranje, samoubicama, pri njihovoj oproštajnoj večeri koju su jeli na postelji, i velikih otvorenih knjiga, ispisanih raznobojnim slovima. Obrušavali su se s okolinom snežnih brežuljaka i pravili prijatnju buku.

— Kako se toga pre nisi setio... da sve prodaš, skratio bi sebi mučenja... da si barem polovinu pre rasprodao, da si prodao mašinu tom malom trokilašu, uh, kako si to zaboravio...

— Eh, da sam znao, mašinu bih mu prvo prodao... Obećao sam im da će ih sigurno pozvati na jednu zabavu i da će i oni moći od tog novca da se nauživaju.

Zauzvrat su mi pomogli pri gradnji visokih zidova oko moje nove kuće. Nameravao sam tu da provedem nekoliko sledećih zima, sam. Nazidali smo par kuća pored one glavne u kojoj će ja stanovati, da bih ponakod mogao da proštem učicom i da porazgovaram s ljudima, ako se budu, slučajno, pojavili. Kada je bilo sve gotovo, rastali smo se uz jedan tajni dogovor: treba da prodrete ponovo u gazdaričinu gladnu glavu i da joj pomrsite sve što se tamo zakrene. Brzim uletanjem i povlačenjem razbiti joj kristalnu loptu u lobanji, a zatim je obložite zemljom. To će biti njen poslednji san.

3

Oznojan, preplašen novim naletima crnih oblaka iz kojih je dopirala jaka grmljavina, on se bez stida zavukao pod sto i počeo da se moli. Gazdarica je ležala na krevetu. Igrala se svojim raspaljenim grudima. Posmatrala je njegove opuštene udove kako se tresu u zanosu molitve. Ona je bila deset puta veća od njega. Kada je najveći oblik, nabijen gromovima, počeo da prodire kroz tavan i kroz zidove, ona je ustala i najpre grudima a zatim celim telom gurala se ispod stola do njega. On joj je video samo velike kravljice oči i mrke, služave bradavice. Ona, zatim, nije videla, a ni čula ništa. Neverovatna lomjava, pucanje i prelamanje raznosilo joj je utrobu u glavi. Odskočila je od stola i ispružila se na patosu. Pre nego što je došla na misao da se probudi, otvorila je oči i videla kako se njen mali ljubavnik spremio za skok i kako je razvukao usta u osmeh. Osetila ga je kako joj prodire u glavu i kako se meša s grmljavinom i više nešto pakosno u toj neshvatljivoj buci. Iskakali su još neki i uskakali, sve dok ona nije ustala i dok nije počela da razbijala svoju glavu o zidove i tavanice. Ujutru su se na pragu kuće igrala deca s domaćim životinjama. Prvi ih je primetio gaza i rasterao ih, a nju je povezao lancima i prodao je trgovcima, što su na nju čekali već dvanaest godina.

Prema obliku glave, naročito ušiju i nosa, prema obliku sekutića i rasporedu čeonih kostiju, mogao sam da zaključim da je došao iz dalekih predela najhladnijih voda. Išao sam ga, okupao ga, a zatim sam mu previo rane i obriao mu bradu. Nosio sam ga na rukama u krevet. Bio je mek i topao, toliko vreo da je cela kuća mirisala na otvorene pore na njegovoj koži. Zaspao je s velikom kašicom u ruci, koju je stalno nosio sa sobom. Znao sam da ga je vašar potpuno izmorio, da su mu žene igrale na pupku i da su ga silom terale da pravi sve ono što je znao samo veliki licitator.

4

Tada je njihovu krv zajahao sam starešina. Na vrele talase, crvene i guste, prošarane tvrdim crnim prugama, spuštao se njegov dug i tvrd jezik obrastao kvrgama. One su stajale u dugom redu, blago savijenih glava, i držale se za ruke. On je izlazio kroz prste jedne, a ulazio kroz prste druge u njenu krv. Licitator se osetio suvišnim i osramotćenim. Pobegao je pred strojem golih žena u svoju licitatorsku kancelariju,

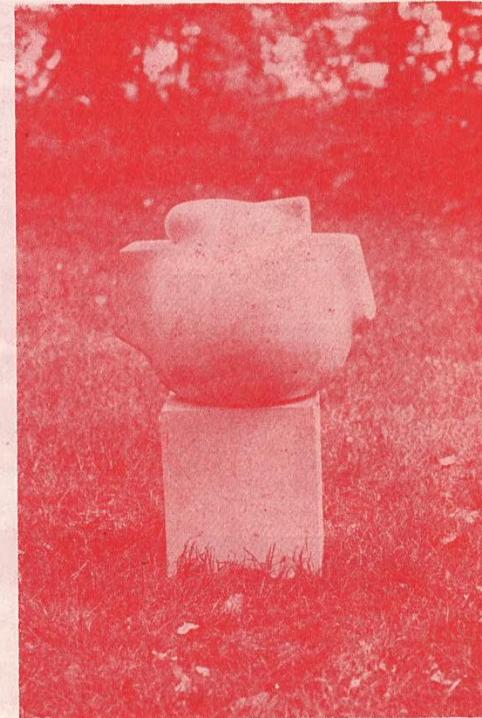
uzeo je s police svrdlo i izbušio sebi okrugle duboke rane na glavi. Starešina mu je unapred odredio dalji plan.

Nije dugo spavao. Probudio se dok sam ja bio u lovnu i kada sam se vratio, već je sedeо za stolom. Bacio sam mrtvu životinju iza vrata i seo pored njega. Rane su mu bile mnogo veće. U njihovoj dubini se nazirala primamljiva slika. Podigoh životinju s poda i bacih je na sto.

— Rekli su mi da se ne zadržavam mnogo kod tebe. Rekli su mi da ti kažem da je sada i na tebe red. Da bi sve bilo kako treba, da se Bela Brda ne raspadi i da se sledeće zime opet održi vašar, ti treba, i to odmah, da mi se uvučeš u ove rupe na mojoj glavi i da putuješ njima sve do one lepe slike u dnu. Oni će te tu sačekati i objasnjeće ti dalji pravac kretanja. Na put ponese sve što imaš: novac, kuću, čak su ti dozvolili da poneseš saonice s konjima. Sađa večeraj ono što je na stolu i spremaj se. Ja će zažmuriti, a i ti moraš, svi ćemo zažmuriti sve dok ne stigneš do kraja bušotine i do one lepe slike.

5

Bilo me je na stotine istih. Zbacili smo kapute na peščanu obalu i zaplivali. Jedan, dva, jedan, dva, jedan... Plivali smo u dubinu. Jedan, dva, jedan, dva... Licitator je sedeо za stolom i jeo, glavu nije mrdao i žmuriо je. Onda smo plivali prema površini, ali na boku. Onda smo poravnali redove da bismo opet postali jedan kada se budemo približavali slici. To je bilo najteže; dvoje su uvek iskakali iz reda, prvo su zaostali, a onda su brzim zamaskima plivali u stranu. Najzad im je uspelo da pobegnu. Videvši da je to moguće, razbežaše se i ostali, tako da do slike niko nije došao, i umrlo se pre nego što je bilo planirano.

sava halugin: ASOCIJATIVNI PREDMET.